

מפגש מס' 74

דף למנחה

יחזקאל פרקים ל"ד - ל"ח

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק ל"ד - משל הרועים והצאן - ביקורת על המנהיגות והבטחה למנהיגות ראויה בעתיד.

פרק ל"ה - נבואת חורבן להר שעייר (אדום).

פרק ל"ו - נבואת גאולה להרי ישראל; גאולת ישראל תמנע את חילול השם.

פרק ל"ז - חזון העצמות היבשות; איחוד עץ יהודה ועץ אפרים.

פרק ל"ח - ל"ט - מלחמת גוג מארץ המגוג, אשר מפלתו תביא לקידוש השם.

לימוד מעמיק

נבואות הגאולה ביחזקאל

בשיעור זה נעסוק ביחידה הראשונה של נבואות הגאולה ביחזקאל, פרקים ל"ד-ל"ט. תיאורי הגאולה בספר יחזקאל דומים במובנים רבים לתיאורי הגאולה המופיעים אצל נביאים אחרים. יחד עם זאת, לתיאורי הגאולה בספר יחזקאל ישנו פן ייחודי, עליו נעמוד בשיעור זה.

חלק א - מוטיבים מרכזיים של גאולה

נתחיל עם סקירה קצרה של מוטיבים מרכזיים בתהליך הגאולה המופיעים ביחזקאל באופן דומה לנביאים אחרים:

א. **מפלת אויבי ישראל** (כ"ה-ל"ב), ובייחוד מפלת אדום (ל"ה).

ב. **קיבוץ גלויות**: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבְּצֹתִי אֶתְכֶם מִכָּל הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמְתְּכֶם (ל"ו, כד).

ג. **פריחת הארץ**: וְאֵתֶם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבֹא (ל"ו, ח).

ד. **בניית הארץ ויישובה**: וְנָשְׁבוּ הָעָרִים וְהַחֲרָבוֹת תִּבְּנֶינָה (ל"ו, ו).

ה. **ריבוי אנשים בארץ**: וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה וְרִבּוֹ וּפְרוּ (ל"ו, יא); כִּי־צִאֲן קִדְּשִׁים כִּי־צִאֲן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֵיהָ בְּן־תְּהִיֵּינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מִלְּאוֹת יֵצֵאֲן אָדָם וְיַדְעוּ כִּי־אֲנִי ה' (ל"ו, לח).

ו. **תשובה וחיידוש הקשר בין ה' לישראל**: וְלֹא יִטְמָאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטָהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים... וּבְמִשְׁפָּטַי יִלְכוּ וְחֻקֹּתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם... וְנִתְּתִי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם: וְהָיָה מִשְׁכַּנִּי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם (ל"ז כב-כז).

ז. מטרת הגאולה היא ידיעת ה' והכרה בגדולתו: וידעתם כי אני ה' (ל"ו, יא); וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה' בניתי הנהדרות נטעתי הנשמה אני ה' דברתי ועשיתי (ל"ו, לו); והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה' (ל"ח, כג).

ח. אחדות ישראל ויהודה: כה אמר אדני ה' הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד בדי... ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד (ל"ז, יט-כב).

ט. חידוש מלכות בית דוד: ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם... (ל"ז, כד).

עד כאן, אין כל חידוש. תיאור הגאולה ביחזקאל דומה ואף זהה בהרבה מובנים לנבואות הגאולה המוכרות לנו מנביאים אחרים.

חלק ב - ייחודה של נבואת הגאולה ביחזקאל

על אף הדמיון לנבואות גאולה אחרות, נבואת יחזקאל מתאפיינת בכמה מרכיבים ייחודיים, כגון: תיאור תחיית העצמות היבשות (ל"ז); תיאור מלחמת גוג ומגוג (ל"ח-ל"ט); הדגשה על קידוש השם (ל"ו); טהרת העם ע"י ה' ובריאת לב חדש (ל"ו); ותיאור של גאולה ביד חזקה ובחמה שפוכה (כ'). כל המרכיבים הייחודיים האלה מצטרפים יחד לתפיסה הייחודית של הגאולה המובעת בנבואת יחזקאל.

תחיית העצמות היבשות

יחזקאל מנבא גאולה בתקופה מייאשת מאד: עם ישראל כבר נמצא בגלות, ירושלים והמקדש נחרבו, והמצב בכי-רע. התחושה של העם מובעת ב"חזון העצמות היבשות": הנה אמרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: (ל"ז, יא). ללא מלוכה, מדינה, ארץ ומקדש העם מרגיש שהוא מת. לכאורה אין כל בסיס להמשך קיום העם. תפקידו של יחזקאל הוא לחזק את העם בשעה קשה זו ולהראות להם את האור בקצה המנהרה. **בשיעור הקודם** ראינו שיחזקאל מדגיש באזני העם שה' נמצא איתם אפילו בגלות. אך מהי התקווה שהוא נותן להם לעתיד? נחזור לחזון העצמות היבשות ונראה כיצד מתאר יחזקאל את הסיכוי של העם לצאת מהמצב המייאש:

הנבואה נפתחת בתיאור עצמות יבשות מאד ובכך מודגש הייאוש, חוסר הסיכוי. כאשר ה' שואל את הנביא התחייה העצמות האלה? עונה יחזקאל א-דני ה' אתה ידעת - כלומר: באופן טבעי-מציאותי אין סיכוי, אלא אם כן ה' יתערב וישנה את המצב. בהמשך לכך, יחזקאל מקבל נבואה על התערבות ה' במצב: כה אמר אדני ה' לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחיייתם: ונתתי עליכם גדים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחיייתם... (ה-ו). רק כאשר ה' דואג להתקרבות העצמות ונפח בהן רוח בעצמו, הן קמות לתחיה: ותבוא בהם רוח וחיו ויעמדו על רגליהם (ו). משמעות הנבואה היא שאמנם יש תקווה לעם ישראל אפילו במצב הקשה בו הם נמצאים, אך רק בעזרת התערבות אלוקית נסית משמעותית: ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אמרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: לכן הנבא ואמרת אליהם כה אמר אדני ה' הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל: וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ובהעליתי אתכם מקברותיכם עמי: ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי נאם ה' (יא-יד). אם כן, יחזקאל מתאר את הנס הגדול של תחיית העם וחזרתו לארצו לאחר החורבן והגלות, אשר יתרחש רק בהתערבות אלוקית. נס זה יגרום לידעתם כי אני ה': להרחבה ראה ב**מאמרה של ד"ר טובה גנזל**.

נבואות בראי הדורות

נראה כי נבואת יחזקאל על תחיית העצמות היבשות "קרמה עור וגידים" בדורות האחרונים, בהם עם ישראל חזר לארצו לאחר אלפי שנות גלות, ובמיוחד לאחר השואה, אשר שרידיה, העצמות היבשות, קמו לתחיה מן המחנות, חזרו אל החיים, עלו לארץ, ובנו מדינה.

שמעו את **הרב ישראל מאיר לאו** על חזרתו האישית לחיים לאחר השואה;

וקראו **פוסט מאת הרב יעקב מדן**.

גאולה ללא תשובה

בתקופה בה מנבא יחזקאל העם שקוע בקושי, איננו מסוגל להרגיש את התקווה, מתרחק מה', ובוודאי אינו חוזר בתשובה: **אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה בְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאָרְצוֹת לְשֵׁרֵת עֵץ וְאָבֶן: (כ', לב).** אם עם ישראל ממשיך להתרחק מה' ואיננו חוזר בתשובה, נראה שהכל אבוד. אין להם סיכוי לשרוד בגלות ולהמשיך לשמור על זהותם כעם, ולכאורה גם אין להם סיכוי להיגאל ולחזור לארץ. ובכל זאת, יחזקאל מנבא להם שיש תקווה אפילו במצב כזה, בו הם כל כך מרוחקים מה' ואינם מצליחים לחזור ולהתקרב בעצמם. יחזקאל מחדש אופציה נוספת של גאולה: גם אם ישראל לא יעשו מעצמם צעד של התקרבות כלפי ה', ולא יחזרו בתשובה, עדיין יש להם תקווה לגאולה. ה' יגאל את עם ישראל בכל מקרה.

שאלה למחשבה

מדוע ה' יגאל את ישראל גם כאשר אינם חוזרים בתשובה? וכיצד תתרחש גאולה כזו?

גאולה למען שם ה'

החורבן והגלות גורמים לחילול השם. העובדה שארץ ה' חרבה ושוממה ועם ה' מפוזר בין הגויים, משועבד ומושפל, מביאה את הגויים לזלזל בה' ובכחו: **וַיָּבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּאָמֹד לְהֵם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרִצֵּי יִצְאוּ: וְאָחֲמַל עַל שֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה: לְכֵן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלִיתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם: וְקִדְשִׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלִיתֶם בְּתוֹכָם וַיַּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' נְאֻם אֲדֹנָי ה' בְּהַקְדִּישִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם (ל"ו, כ-כג).** הנביא מבהיר שכדי לתקן את חילול השם הנורא שנוצר בעקבות החורבן והגלות יש צורך לגאול את עם ישראל ולהשיבו אל הארץ.

גאולה ביד חזקה ובחמה שפוכה:

אולם, גאולה כזו איננה גאולה אידיאלית. עיקר הגאולה הוא חידוש והעמקת הקשר בין ה' לישראל, ולא הגאולה הפיזית. גאולה הבאה מתוך חידוש הקשר בין ישראל לה' היא הגאולה האידיאלית, הנעשית באהבה ובשמחה: **וַיְשׁוּבוּ וַיָּבֹאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וְאֲנָחָה (ישעיהו ל"ה, י).** לעומת זאת, הגאולה המתוארת בספר יחזקאל באה כאילוץ - לא חודש הקשר בין ישראל לה', אך צריכה לבא גאולה כדי שלא יהיה חילול השם. גאולה כזו איננה באה מתוך אהבה ושמחה אלא מתוך חמה שפוכה: **חִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם לֹא בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחֲמָה שְׂפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם: וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְקִבְצֵתִי אֶתְכֶם מִן הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצֵתֶם בָּם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחֲמָה שְׂפוּכָה: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל מְדִבְרַת הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטִיתִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל פְּנִים: (כ', לג-לה).**

בהתאם לכך, הגאולה בספר יחזקאל כרוכה במלחמה קשה ואכזרית, עקובה מדם - מלחמת גוג המתוארת באריכות רבה בפרקים ל"ח-ל"ט: וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הֲנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נָשִׂיא רֹאשׁ מִשָּׁךְ וְתִבֶּל: וְשׁוֹבְבֵתֶיךָ וְנִתְתִי חַחִים בְּלַחְיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֵת כָּל חֵילְךָ סוֹסִים וּפָרָשִׁים לְבָשִׂי מִכְּלוּל כָּלֶם קָהָל רָב צָנָה וּמִגֵּן תַּפְשִׂי חֲרָבוֹת כָּלֶם... עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל... וְעַלִּיתָ כְּשֵׂאֵה תִּבּוֹא כְּעֵנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ תִּהְיֶה אֵתְּהָ וְכָל אֲגַפְיֶיךָ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתְךָ... וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בַּיּוֹם בּוֹא גּוֹג עַל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל נָאֵם אֲדֹנָי ה' תַּעֲלֶה חֲמַתִּי בְּאַפִּי: וּבִקְנָאתִי בְּאֵשׁ עֲבָרְתִּי דְבַרְתִּי אִם לֹא בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רֶעֶשׂ גָּדוֹל עַל אֲדֹמַת יִשְׂרָאֵל: (ל"ח, ג-יט); וְאֵתְּהָ בֵּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' אָמֹר לְצַפּוֹר כָּל כַּנָּף וְלִכְלַל חֵית הַשָּׂדֶה הִקְבִּיצוּ וּבֹאוּ הָאֶסְפוּ מִסְבִּיב עַל זְבָחִי אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל וְאֶכְלְתֶם בָּשָׂר וְשִׁיתֶם דָּם: (ל"ט, ז).

במהלך תיאור המלחמה הנביא מדגיש שוב ושוב, שמטרת המלחמה היא שכל הגויים יכירו בה: וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִודַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹים רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' (ל"ח, כג). כאשר עם ישראל איננו מתקן את דרכיו, ואיננו חוזר אל ה', החזרה לארץ (הנעשית כדי למנוע חילול השם) עלולה להתפרש כמהלך אנושי, טבעי. במצב כזה יש צורך בהופעה עוצמתית של ה' על מנת שכולם יבינו שהמהלך של שיבת עם ישראל לארצו איננו טבעי ואנושי, אלא מהלך אלוקי. מלחמת גוג מהווה היא ההופעה עוצמתית של ה' אשר אחריה לא נותרים ספקות וכולם מכירים בה' ובכוחו. להרחבה על מלחמת גוג ומטרתה שמע בשיעור מאת הרב תמיר גרנות.

הגאולה שמתאר יחזקאל היא התקווה האחרונה של העם. היא איננה אידיאלית אלא גאולה קשה, עקובה מדם, בחימה שפוכה וביד חזקה. איש איננו מייחל לגאולה כזו, אלא לגאולה השמחה והחיובית עליה ניבא ישעיהו. בסופו של דבר, אופי הגאולה יהיה תלוי במעשיהם של ישראל, כפי שאומרים חז"ל:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צח עמוד א

אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, יהושע בן לוי רמי, כתיב בעתה, וכתיב, אחישנה! זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה. אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה, וכתיב עני ורכב על חמור! - זכו - עם ענני שמיא, לא זכו - עני ורכב על חמור.

טהרה ולב חדש

אמנם, ה' מבטיח שיגאל את ישראל גם במקרה שלא יעשו תשובה, אולם לא יתכן פער כל כך גדול בין המצב הרוחני למצב הפיזי. לא יתכן שעם ישראל ייגאל וימשיך לחטוא. החטאים הם אלה שגרמו לחורבן, ואם ישראל ימשיכו להחזיק במעשיהם הרעים יהיה חורבן נוסף. לכן, התהליך של הגאולה שמתאר יחזקאל כולל בריאת לב חדש לעם ישראל, וטהרה ע"י ה'. אם ישראל אינם מסוגלים לעשות את הצעד של התיקון בעצמם, ה' יביא אותם לכך בעצמו: וְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֵת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעִשְׂתִּי אֵת אֲשֶׁר בְּחַקֵּי תַלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶם (ל"ו, כה-כז).

שאלה למחשבה

נסו לדמיון, כיצד יתרחש תהליך הטהרה ובריאת הלב החדש?

הבשורה של יחזקאל

הבשורה הגדולה של יחזקאל היא שתמיד יש תקווה. ישראל יכולים להיגאל ולהיטהר אפילו ממצבים קשים. ההתערבות האלקית מחייה את העצמות היבשות, מטהרת את העם מחטאיהם ובוראת להם לב חדש. על אף שעדיפה גאולה הבאה בעקבות תשובה, ובוודאי היא מרוממת יותר ומלווה בששון ושמחה, בכל זאת, בדברי יחזקאל יש בשורה גדולה: אפילו אם ישראל יגיעו למצבים קשים ביותר, הם לא ישקעו לגמרי בתהומות החטא.

ולא יאבדו בתהום הנשיה. יש להם הבטחה שה' יגאל אותם פיזית ויקרב אותם אליו רוחנית. גם אם תהליך הגאולה יהיה כואב וקשה, ביד חזקה, בכל זאת - הוא נותן תקווה לעם ישראל שהקשר עם ה' לעולם לא ינתק ובשל כך עם ישראל לעולם לא יאבד, אלא יזכה לגאולה למען קידוש שם ה'.

סיכום

תיאורי הגאולה בספר יחזקאל דומים במובנים רבים לתיאורי הגאולה אצל נביאים אחרים, המתארים קיבוץ גלויות, בנייה של הארץ, פריחה, חזרת מלכות בית דוד וחידוש הקשר בין ה' לישראל. אולם, יחזקאל מתאר גאולה אשר באה ללא תשובה של עם ישראל. במקרה כזה, הגאולה איננה אידיאלית ואיננה משמחת. היא קשה וכואבת, ביד חזקה ובחמה שפוכה, במלחמה ובהרס. אולם לבסוף ה' ידאג לטהר את העם ולברוא להם לב חדש, והם יזכו לשפע טוב. בכך יחזקאל נותן לעם תקווה, שבכל מקרה תגיע הגאולה, אפילו אם הם לא יצליחו להתקרב אל ה' בכחות עצמם.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים לד-לו](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים לו-לז](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים לח-לט](#)

[שיעור מאת הרב אלחנן סמט - גאולת העם וגאולת הארץ](#)

[שיעור מאת הרב יוסי אליצור - מבנה נבואות הגאולה](#)

[שיעור מאת ד"ר יאיר ברקאי - תהליך הגאולה ביחזקאל](#)

[מאמר מאת הרב משה ליכטנשטיין על טהרת העם ע"י ה' וגאולה ללא תשובה](#)

[מאמר מאת הרב יהודה שביב על שני סוגי גאולה](#)

[מאמר מאת ד"ר טובה גנזל על תיאור טהרת העם בספר יחזקאל](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד על חזון המקדש העתידי ביחזקאל.